

به سایت وزین
"بابا"

سلام به تمام حاضرین گرامی !

با اجازه حضار گرانقدر که در این تالار تشریف آورده اند ،
بخاطر تجلیل از صمد بهرنگی در چهلمین سالگرد جان باختنش و به مناسبت بیستمین سالروز
جان باختگان زندانی سیاسی در سال ۶۷ به برگزارکنندگان مبارز این محفل پرشکوه از صمیم قلب
تبریک و تهنیت می گویم .

فرزند صدیق و سر سپرده خقلهای ایران ، صمد بهرنگی که نماد بارزی از در آمیزی
روشنفکر رسالتمند با مردمش بود ، برای آفرینش آثار رهگشاه و ماندگار ادبی خود با یگانه سرچشمه
خلاقیت که بوجه شگفت انگیزی غنی ، پر بار و پرمایه است ، روی آورد ؛ یعنی ؛ تمام طبقات و
توده های مردم ؛ تمام اشکال شور انگیز و عبرت آفرین زندگی و مبارزه ؛ تمام مصالح و مواد خام
ادبیات و هنر را از نظر گذراند ، درک کرد ، مطالعه نمود . تجزیه و تحلیل از آن بعمل آورد . تا به
بهرنگی دست یافت (بهرنگی به مفهوم رسیدن به عالیترین مدارج کار انقلابی در میان توده های
شدیداً تحت پیگرد که آواز هر نوع اعتراض را در گلوی شان خفه کرده بودند) .

صمد با کار و پیکار انقلابی اش ادبیات و هنر را به جزئی از مکانیزم عمومی انقلابی که در
پیش بود ؛ بدل کرد . بصورت سلاحی نیرومند برای وحدت و آموزش خلقهای تحت استثمار و ستم ،
برای کوبیدن و نابودی دشمن ، درآورد . خلق را یاری رساند و مسیر سرخ انقلاب را به آنان نشان
داد .

بلی ، " ماهی سیاه کوچولو " همین کار را کرد . شکم "مرغ ماهی خوار" را از درون درید ، و سرنگونش کرد . و به همین سبب با دست های خونچکان ساواک سر پر شورش زیر آب شد . شاه در واقع انتقام " مرغ ماهی خوار " را ، از " ماهی سیاه کوچولو " گرفت . هر دو حادثه در آب اتفاق افتاد ؛ زیرا این خواست شاه بود که خالق " ماهی سیاه کوچولو " باید در آب کشته شود ؛ چرا که یکبار شکم شاه را در آب دریده بود .

از آن رخداد بزرگ و خشم آفرین تاریخی ، تا کنون چهار دهه سپری شده ، طی این مدت ، مضامین و نوشته های زیاد در مورد کار و پیکار بهرنگی ، بدست نشر سپرده شده . فکر می کنم ، کدام بعدی از شخصیت و کار و بار انقلابی این مبارز جرقه افکن در خرمن سرد و بیروح در جازدگی پی که بر جنبش انقلابی ایران در آن دهه حکمفرما بود ، از قلم نویسندگان و هوا خواهان دموکرات و کمونیست اش ؛ ناروشن نمانده است . در واقعیت امر به تمامی ابعاد شخصیت کم نظیر این مبارز راه نجات خلق ، روشنی انداخته شده . من ، مطلبی در خور توجه و تازه ای ندارم ، که بر نگاشته های پر محتوا و ماندگار دانشمندان ، هنرمندان و مبارزین آگاه ایران در مورد این کمونیست اندیشمند بیفزایم ، که درسی شگرد پیکار در میان توده های ستمکش و گرسنه کشورش را به نسل های معاصرش ، و نسلهای بعدی ایران و افغانستان و سایر کشور ها آموخت . و حالا هم می آموزد ؛ از همین سبب زنده است و خلقتش را در مبارزه بر ضد رژیم جمهوری اسلامی وابسته به امپریالیزم _ که بدون سنگ و سنگسار و مثله و جمره و بدون زندان و شکنجه و تجاوز ؛ شلاق و ذره و دار و کشتار های دسته جمعی ، به زندگی ننگین و بویناکش ادامه داده نمی تواند ؛ تنها نمانده است .

صمد در گام نخست با افکار و احساسات توده ها در هم آمیخت و برای این آمیختگی زبان توده ها را آموخت (اگر قسمت عمده زبان توده ها بر وی نامفهوم می بود ، هرگز نمی توانست آثار ادبی و هنر انقلابی را بیافریند) . از همین سبب ادبیات و هنر انقلابی که خود محصول زندگی مردم می باشد ، در مغز وی نشست . هنرمند و نویسنده انقلابی ساخت . ببینیم یک تن از پیشوایان پرولتاریای جهان در این مورد چه خوب گفته : « ... آثار ادبی و هنری بمتابه شکل های ایدئولوژیک ، محصول انعکاس زندگی اجتماعی معینی در مغز انسان هستند » ؛ « مصالح خام ادبیات و هنر که از زندگی مردم گرفته می شود در اثر کار آفریننده نویسندگان و هنرمندان انقلابی بصورت ادبیات و هنر در می آید که بمتابه شکل های ایدئولوژیک در خدمت توده های مردم قرار می گیرد » ؛ « هیچ نویسنده و هنرمند انقلابی نمی تواند بکار خود معنی ببخشد ؛ مگر آنکه با توده ها پیوند نزدیک بیابد ، افکار و احساسات آنانرا بیان کند ، و چون سخنگوی صدیقی با آنان خدمت کند . او در صورتی که نماینده توده ها باشد می تواند آنها را آموزش دهد و فقط در صورتیکه بشاگردی توده ها رود ؛ میتواند معلم آنها گردد » . (۱)

بلی ، از همین سبب نیروی زبان و بیان و قلم بهرنگی ، در توده ها نفوذ عجیبی داشت . خون تازه و داغی در رگ های منجمد شده ی شنونده و خواننده آثارش به جریان می افتاد ، تفکرش پاد زهری می شد بر زهر کشنده ی در جازدگی ناشی از اختناقی که از جانب امپریالیزم امریکا و جلادش بر آنان تحمیل شده بود .

بر همگان معلوم است که طلسم اسارت و اختناق خلق را ، پیشگامان چریکهای فدایی خلق ایران بهرنگی ها ، احمدزاده ها ، پویان ها ، دهقانی ها و صد ها مبارز جان باخته ی دیگر شکستند . و به دیر باوران بهانه جو و سیاست گریزان تن پرور و " توابعان " و " تسلیم طلبان " ایران و افغانستان فهماندند که در صورت وحدت رزمنده با خلق های تحت ستم و استثمار می توان به عمر طولانی و ننگین شاهان و دیکتاتوران و خودکامگان وابسته و جاهل ؛ چون خمینی ها و خامنه ای ها و جلالانی

مثل تره کی ها ، امین ها ، ببرک ها و نجیب ها ، حکمتیار ها ، ربانی ها ، ملا محمد عمر ها و سایر همپالکی های امروزی آنها ؛ چون کرسی ها ؛ نقطه پایان گذاشت .

صمد به شاگردی توده ها رفت . فروتنانه پای صحبت آنان ، بر روی بوریا ، بر روی نمود ، بر روی ریگ و خاک و خار و خاراسنگ ؛ نشست . از آنان کسب فیض کرد . از آنان آموخت ، و باز هم آموخت . با تبحری که داشت آموزه هایش را سنتیز و جمع بندی کرد ، و دو باره به توده ها رساند . معلم خوب توده ها شد . از هر چه رنگ تعلق و کرنش و ستایش و جبن و هراس و خود ستایی و خودشیفتگی و فضل فروشی و دانشمند نمایی و شهرت طلبی بود ، دوری نمود و به بهرنگی رسید (بهرنگی به مفهوم محبوب قلبهای ستمکشان ، هنرمندان و پیشگامان شان) .

در پیشگاه عظمت و بزرگی صمد ، این کمونیست دلیر ؛ فروتن و ورد زبان توده ها _ که وی را از ورای داستان های انقلابی اش در کابل شناخته ام _ سر تعظیم فرود می آورم و گپی دارم در مورد ، اگر این گپ ، هرگاه برای شما نخبگان ادب و سیاست ایران که امروز در این تالار تشریف آورده و با خنجر درخشان حضور پرشور تان ، بر قلب پر کین جمهوری اسلامی _ این تقاله های بویناک امپریالیزم و ارتجاع جهانی _ ضربه وارد کرده اید ، دلچسپ آید ؛ فکر میکنم شمه ای از وظیفه مبارزاتی ام را در برابر این رفیق اندیشمند و پیشگام مبارزه توده ای ، ادا کرده ام .

نخستین سفرم به خارج از کشور ، به ایران بود . در ماه اسد (مرداد ماه) سال ۱۳۵۰ (درست ۳۷ سال پیش) به خاطر بازدید از تأسیسات کمپیوتر و فراگیری ماشین های مدرن چاپ از طرف وزارت مربوطه ام به تهران اعزام شدم . برای چند روز در هتل " شیراز " در خیابان سعدی اقامت داشتیم . در آنروز ها تهرانی ها می گفتند جمعیت در شهر زیبای شان به ۷ میلیون نفر رسیده ، با اینهمه جمعیت باز هم تهران زیبای شان بسیار پاک و تمیز بود . کاملاً به خاطرمانده "مجسمه آزادی" در کدام چهار راه موقعیت داشت . فاصله محل اقامتم ("هتل شیراز ") واقع در خیابان سعدی تا آن چهار راه را نیز به خاطر ندارم . بهر رو ، وقتی که از هتل دورتر می رفتم ، یافتن دوباره هتل برایم دشوار می نمود . بناچار از کسی می پرسیدم : "مجسمه آزادی در کدام طرف است" . با یافتن چهار راهی که "مجسمه آزادی" در آن موقعیت داشت ، هتل را بسادگی پیدا می کردم . در یکی از روز ها ، که دور و دورتر رفته بودم ، باز هم راه هتل را گم کردم . از جوانی که دانشجوی به نظر می رسید و با شتاب گام بر می داشت ، پرسیدم : " آغا مجسمه آزادی در کجا ست ؟ " جوان که چهره ی سفید و قد میانه داشت ، متین و با صلابت می نمود ، در عین حال که راهش را با شتاب می پیمود ، با آواز آمیخته با سرزنش و تمسخر از من پرسید : " آغا ؛ مگر در این کشور آزادی وجود دارد که مجسمه اش را ساخته باشند! " بعد از ادای این جمله می خواست بر اهش ادامه بدهد . لحن محکم و پر خاشجویانه و تمسخر آمیزش ؛ بسان سیلی بود که به غرور روشنفکرانه ام نواخته شد . خود را توهین شده احساس کردم . فکر اینکه در چنین اوضاع یی شدیداً تحت کنترل ساواک ، این جوان دلیرانه دیکتاتور کشورش را با تمسخر به نقد می کشد ، برافروختگیم دفعتاً فرونشست . در حالی که در دل ، شهامت اشرا تحسین می کردم ؛ گفتم : « آغا ؛ من از افغانستان آمده ام ، در "هتل شیراز" اقامت دارم . آنجا را گم کرده ام . از طریق موقعیت همین "مجسمه آزادی" که با هتل نزدیک است ، می توانم آنجا را بیابم . منم میدانم که در کشور شما آزادی وجود ندارد » .

به سرعت پاسپورتم را بیرون آوردم ، تانشانش بدهم که خارجی هستم . چهره گرفته اش باز شد و با لحن آرام و با مهربانی مرا تا آن چهار راه ای که آن مجسمه لعنتی در مرکزش قرار داشت ، راهنمایی کرد . و علت ساختمان آن سه مجسمه ، دهقان با تبر دست داشته اش که سمبول مردم ایران وانمود می شد ، سرباز با تفنگ و سر نیزه اش را که به مثابه نماد ارتش شاهنشاهی تلقی می کردند و از دها

که سمبول کمونیزم تبلیغ شده بود . گویا هر دو به اتحاد و وحدت دست یافته متفقاً در حال کشتن ازدها یعنی کمونیزم بودند را برایم تشریح کرد . بعد از خدا حافظی با همان شتاب قبلی از من دور شد . [یکی دو روز پیش نیز با مرد مسنی که پیپ بر لب داشت و در قسمتی از چهار راه ایستاده بود، در تماس شده راجع به آن مجسمه _ که بار نخست آنرا دیده بودم _ جویای معلومات شدم . پیر مرد که از جملات اش پیدا بود به طیف چپ کوبیده شده تعلق فکری دارد ، بعد از آنکه اطمینان پیدا کرد که من از افغانستان آمده ام ، چیز های بیشتری در مورد چرایی ساختمان آن مجسمه و سرکوب چپ ایران برایم گفته بود] .

شدت اختناق و فشار بر مردم آزاده ایران را ، هر تازه واردی با اندک توجه احساس می کرد . در گوشه و کنار سرک ها و چهار راه ها و بر روی دیوار ساختمان ها ، تصویر بزرگ دیکتاتور دست نشانده را نصب کرده بودند . شعار " خدا ، شاه ، وطن " در هر کجا دیده میشد . خیابان ها را با چراغ های رنگارنگ و گلها تزئین کرده بودند . فکر می کنم به خاطر دو هزار و پنجمین سالروز تاج پوشی کوروش کبیر این همه پول های هنگفت مردم شدیداً مستمند و بینوا را بر باد داده بودند که زوال ناپذیری تخت و تاج را به رخ شان بکشند!

برای نخستین بار بدخل سینما که رفتم ، تا فلم " گوژ پشت نتردام " را تماشا کنم . با افتیدن عکس دیکتاتور به روی پرده سینما با سرعت حیرت بر انگیزی تمام تماشاگر چپان از چوکی (صندلی) هایشان بلند شدند . نمی دانم روی چه انگیزه ای بلند نشدم . ایرانی با دردی که در پهلو می راستم ایستاده شده بود ، فوراً دست مهر آفرینش را بر روی بازویم گذاشته با دلسوزی آمیخته با خشم چنین گفت : " مگر نمی بینی عکس افتاد ، چرا بلند نمی شوی ؟ " گفتم : " من ایرانی نیستم " باری دیگر اظهار داشت : " هرکی باشی می برندت " بناچار از جایم بلند شدم .

بخاطر گران بودن کرایه اطاق ، " هتل شیراز " را ترک کرده به " هتل شرافت " که ارزانتر بود و در خیابان ناصر خسرو موقعیت داشت ، اقامت نمودم . مدیر آن هتل (آغای کریم) که دانست افغان هستم ، با مهربانی از من پذیرایی کرد . خیابان سعدی و لاله زار و خیابان فردوسی در شکل عمودی از شمال یعنی از خیابان شاه که شرقاً و غرباً امتداد داشت ، آغاز می شد و به طرف جنوب تهران به چهار راه ناصر خسرو که میدان " توپخانه " هم نزدیک آن بود ، منتهی می گردید . خوش داشتم هر روزه در این خیابان ها بخصوص خیابان لاله زار قدم بزنم - به خیابانی که از سال ۱۳۳۶ خورشیدی (یعنی ۵۱ سال قبل از امروز) از ورای صفحات مجله های چاپ تهران ؛ مثل " تهران مُصَوَّر " ، " اطلاعات " ، " ترقی " ، " بامشاد " ، " بانوان " ، " سخن " و غیره _ که در مرکز شهر کابل و برخی از کتابفروشی ها به فروش می رسید _ آشنا شده بودم .

از برابر " بانک صادرات " که فکر میکنم در خیابان ناصر خسرو بود ، روزانه دو ، سه بار عبور میکردم . روزی متوجه شدم که در خط پیاده رو مقابل بانک صادرات رفت و آمد و ازدحام و بیز و بار (شلوغ) هر روزه ، دیده نمی شود . به جز چند تن محدود و بی خبر از مصادره بانک که پانزده و یا بیست دقیقه پیشتر اتفاق افتاده بود ؛ دیگران که از قضیه آگاه شده بودند از راه باریک پیاده رو متصل به بانک عبور نمی کردند . منم که از حادثه بی اطلاع بودم ، از خلوت بودن پیاده رو مقابل بانک صادرات تعجب کرده از آنجا گذشتم . بعد از چندین دقیقه ای وارد هتل " شرافت " شدم . در هتل هم ، متوجه شدم که از سر و صدا و صحبت های بلند خانمها و خنده های مستانه کودکان و گپ و گفت دوستانه پیرمردان و سایر باشندگان آن در راهرو و گوشه و کنار آن هتل خبری نیست . به چایخانه هتل هم سری زدم . دیدم کسانی که نشسته بودند به آهستگی یکی با دیگری حرف های می زنند و با احتیاط دور و بر خود را می پائیدند . تعجب و تحسین و دلواپسی از عواقب آن رخداد

که کاخ دیکتاتور را به لرزه در آورده بود ، از سیمای شان خوانده می شد . برای اینکه کنجکاوی بیشتر اذیت نکند ، دوباره برگشتم و از آقای کریم [که در اوایل اقامت در آن هتل صحبت هایی در مورد وضع سیاسی افغانستان و ایران با همدیگر داشتیم و یک رابطه عاطفی توأم با احترام متقابل بین ما بوجود آمده بود] ، علت آن وضع غیر عادی را پرسیدم . در اثنايي که کلید اتاق را به دستم میداد ، به آهستگی گفت : " بانگ صادرات را زدند همین بانک را که سر راه تان قرار دارد " . جمله اشرا با هیجان ادا کرد . منم به آهستگی از وی پرسیدم : " اینها کی بودند ؟ " در حالیکه تحسین و ستایشی آمیخته با غرور از چهره استخوانیش نمایان بود گفت : " چریک های فدایی خلق... اینکار را کردند مگر شما ندیدید ؟ " گفتم : " نه ، من از مقابل بانک عبور کردم ، چیزی ندیدم فقط درب بانک بسته بود . عبور و مرور کم شده بود " گفت : " قبل از آمدن شما شاید ده دقیقه یا پانزده دقیقه پیش بانک را زدند " پرسیدم : " به نظر شما کاری خوبی کردند ؟ " با تعجب گفت : " بلی ، این خیلی مهم است ، خیلی ... ، پول مردم برای مردم ... " دیگر ادامه صحبت را با آقای کریم لازم ندیدم . پیش از مسافرت به ایران (در اوایل دهه چهل) از اختناقي که بر خلق های ایران بعد از کودتای ۲۸ مرداد ماه سال ۱۳۳۲ توسط شاه دست نشانده اعمال میشد ، عمدتاً از طریق نشرات جنبش چپ انقلابی ایران با خبر می شدم .

بعد از این واقعه که به سرعت عجیبی در سراسر تهران و سایر شهر ها پیچید . ساواک و سایر نهاد های اطلاعاتی و امنیتی شاه که خودشانرا شدیداً تحقیر شده احساس می کردند ، بر شدت فشار و اختناق و اجحافات بر مردم آزادیخواه افزودند . در ماه های بعدی باید به کابل عودت می کردم . از همین سبب در فکر تهیه و تدارک برخی از آثار مترقی مثل اصول مقدماتی فلسفه ، آثار زنده یا دا نی مثل داکتر تقی ارانی و خسرو روزبه ؛ همچنان نوشته های چاپ شده ی صمد شدم . به کتابفروشی های مثل امیر کبیر و... مراجعه کردم . یکی دو نوشته ی چاپ شده صمد را به مشکل دستیاب کردم . در رابطه با خرید آثار مترقی ، فروشنده گان کتاب با تعجب از وجود آثار مذکور ابراز بی اطلاعی می کردند . شماری از ایرانی های دور و برم (که معلوم می شد به بهرنگی خیلی علاقمندند و در باره ی داستان هایش ، با من گپ و گفتی داشتند) گفته بودند : « میتوانی کتاب های مورد نظرت را مستقیماً از چاپ خانه های شخصی که پائینتر از سطح پیاده رو ها و در زیر ساختمان ها ، به چاپ و نشر کتب و رساله ها اشتغال دارند ؛ بدست آوری » . به اولین چاپخانه ای که مراجعه کردم ، متوجه شدم که شماری از کارگران به کارچاپ مشغولند . در رابطه با آثار مورد نظرم با بی اعتنائی آمیخته با تردید اظهار بی اطلاعی کردند . بعد از آنکه کاملاً متوجه شدند که من افغانم سر صحبت را با من باز کردند . هر کدام با تبسم و اشتیاق ، یک سوالی راجع به زبان فارسی و برخی مسایل در افغانستان از من کردند . به کارگر مسنی که فکر می شد سرکارگر آن چاپخانه بود گفتم : " من تاکنون دو نوشته از صمد را بمشکل تهیه کرده ام ، آیا شما بقیه آثار چاپ شده ی صمد را برایم تهیه کرده می توانید " آن مرد مسن با مهربانی سوال کرد : " در افغانستان صمد را می شناسند یا بار اول است که آثارش را بکابل می بری ؟ " منم با مهربانی به جوابش پرداخته ابراز داشتم : " بلی شمار زیادی روشنفکران وی را می شناسند و دوستش دارند . من ، دو ، دو جلد از هر اثرش را می خرم ؛ زیرا یکی از دوستانم از من خواسته تا مجموع آثار و نوشته های صمد را دستیاب نموده برایش بیاورم " همینکه جمله ام تمام شد ، آن مرد باخوشی آمیخته با غرور ، یکی از کارگرانی را ، که معلوم می شد علائقش نسبت به وی بیشتر از دیگران بود ، صدا زده گفت : " آغا ... می شنوی صمد ما را در افغانستان میشناسند و دوستش دارند . " در همان روز برای بار نخستین دریافتم که صمد توده های فقیر ایران که یک جسم و یک جان داشت تا چه سطح و تا چه عمقی

درجسم و جان و قلب و مغز توده های کارگر و دهقان ، دانشجویان و پیش گامانان آنان جای دارد . [مسئول همین چاپ خانه "ماهی سیاه کوچلو" ، یک هُلو ، هزار هُلو " ، " کچل کفتر باز " ، ۲۴ ، ساعت در خواب و بیداری" و " عروسک سخنگو " را برایم تهیه کرد]
ننگ به آنانی که رفیق صمد را نادیده و ناشنیده گرفته به رهروان راه پر افتخارش (مثل نماد مبارزه و مقاومت ایران رفیق اندیشمند اشرف دهقانی) بهتان و تهمت روا میدارند (*) و در عوض در وصف کمال و جمال و جبروت فرزند شاه قلم می زنند . نفرین بی پایان به آنانی که بر جنایات رژیم جنایتکار جمهوری اسلامی ایران و کشتارهای مدش سال ۶۷ پرده می کشند ؛ همچنان نفرین ابدی به قلم بدستانی که تجاوز امپریالیزم جنایتکار امریکا به افغانستان و کشتار مردم اشرا توسط ارتش این کشور و شرکا را تطهیر و تبرئه می نمایند ☐

---

(۱) نقل از مقاله **رفیق مائوتسه دون** (« سخنرانی ها در محفل ادبی و هنری ین ان » ماه می ۱۹۴۲ جلد سه آثار منتخب صفحات ۹۹ - ۱۴۸)
یاد آوری لازم : نگارنده سعی نموده شخصیت ادبی و هنر انقلابی صمد را از زبان مقاله بسیار با اهمیت و آموزنده **مائوتسه دون** تشریح نماید . از همین سبب در دو طرف جملات رفیق مائو در باره کار هنرمند انقلابی در میان توده ها از درج گیومه ها خود داری نموده است .

(*) **شیشه نیم که بشکنیم به سنگ طفل بی حیا
بگذار که پرتاب کند ز جهالت ، سنگی به سوی ما**

(پ .رتبیل)
